

Kunst en Klimaat

Terugblik op IJsselbiënnale 2025

Art van Triest, *Hoist - a forest*, foto Gerrit Jan Hoogland

Dit jaar koos de organisatie van de IJsselbiënnale voor het thema Grenzen. Een thema waar je heel wat aan kunt opgehangen: de grenzen van een land, de grenzen van consumptie en economische groei, van CO2 uitstoot. Denk ook aan de natuurlijke grenzen van rivieren en onze innerlijke begrenzingen. We hebben kortom grenzen nodig om als mens te kunnen functioneren en overleven. Tegelijkertijd gaan we daar met graagte overheen, met desastreuze gevolgen voor het klimaat en de sociale samenhang op onze planeet.

Etienne Boileau

De vier uitgezette routes met elk drie tot vijf kunstwerken, leveren een lange tour door het IJssellandschap op. En ook dit jaar staan bij de keuze van de kunstwerken klimaatverandering en de verhouding tussen mens en landschap centraal. Wel zijn de afstanden tussen de kunstwerken onderling behoorlijk groot, waardoor je je afvraagt waar het bij de IJsselbiënnale om draait: het landschap of de kunst?

Route Fortmond

We starten met de wandelroute Fortmond die begint bij het Infocentrum Den Nul en voert langs de uiterwaarden van de IJssel. Felipe

van Laar plaatste daar in een stiltegebied drie kunstwerken onder de titel *Silent Fragments*. Het eerste werk doet volgens de reisgids aan een ruïne denken, maar ik zag er weinig meer in dan een grote hoeveelheid op elkaar gestapelde pallets. Er schuin tegenover, onderaan het talud zag je in het water een andere installatie van Van Laar: een tussen waterlelies drij-

vende open geometrische vorm, wat een fraai poëtisch beeld oplevert. De door Van Laar aan de rand van een weiland geplaatste kerkbanken deden wat mij betreft misplaatst aan. Na een flink stuk lopen kwamen we bij het *Kozakkenveer*. Rechts ervan zagen we in de verte de golvende muur van Stuart Ian Frost, titel *Meandering Boundaries*. Een goed uitgevoerd

Stuart Ian Frost, *Meandering Boundaries*, foto Gerrit Jan Hoogland

en tot de verbeelding sprekend kunstwerk, opgebouwd uit boomstammetjes van steeds hetzelfde formaat. De vorm van deze muur weerspiegelt het meanderen van de IJssel en verwijst naar een vergeten duurzame bouwwijze. Top! Heel wat kilometers verder treffen we in een open weiland een naargeestige installatie aan van Lotte Geeven: een nachtopname met een infraroodcamera van een achtergebleven olifant in de dierentuin van Charkov. Het dier loopt onrustig heen en weer onder een constant stroom van geluiden, veroorzaakt door het wereldwijde nucleaire surveillancesysteem dat Geeven heeft afgetapt. Op de achtergrond hoor je de geluiden van een krakende ijsberg, een overstroming en het loeien van een bosbrand. Soms zijn de knallen zo hard dat er onmiddellijk associaties ontstaan met raketaanvallen. Griezellig allemaal.

Route Zwolle

Deze route vond ik de minst interessante, al nodigde de omringende natuur van de IJssel en het stadje Hattem wel uit voor een flinke wandeling. Er stonden twee werken op deze route die wel boeiden: *I didn't expect to meet everyone this way* van de kunstenaar Bram Kuypers: een grote rechtopstaande container, met binnenin een realistisch ogende waterval die langs een 'stenen' neplandschap stroomt. Naar idee van Kuypers een verwijzing naar de Yuntai waterval in China, die water aangevoerd krijgt via waterleidingen. De onderliggende vraag: hoever kun je gaan met het creëren van kunstmatige natuur? Een tweede baken in het landschap is het object *KAPKAR / IJB-SP-1862* van Frank Havermans dat op een oude pijler onderaan

de spoorbrug over de IJssel staat. Die pijler is het laatste restant van de voormalige brug uit 1862, welke de grens vormde tussen Overijssel en Gelderland. Het blauwe object ziet ruit als een soort zendmast en is gemaakt in de bekende Havermans stijl. De pijler met het nieuwe baken heeft volgens Havermans een nieuwe (denkbeeldige) functie gekregen; hij zendt een politieke boodschap uit die betrekking heeft op vrijheid en democratie à la Thorbecke. Volgende dag door naar route Brummen.

Route Brummen

Vanuit Brummen namen we de auto. Als eerste kunstwerk zagen we de *Beverbank* van Sarah van Sonsbeeck middenin het open landschap. Een ontroerend werk, geheel opgebouwd uit stammen en takken waaraan bevers geknaagd hebben. Het werk kon ontstaan omdat boeren in de omgeving natuurinclusief werken. Een ander geslaagd werk was *Hoist, a Forest*, een artificieel bos dat Art van Triest in een weiland bij Ellecom heeft neergezet. Het bestaat uit zeventig organische boomdelen die vervat zijn in stalen kaders, die in kaarsrechte rijen geplaatst zijn. Het is zijn kritiek op het maakbaarheidsideaal dat alom in onze samenleving hoogtij viert en waaruit onze ordenende omgang met de natuur kan worden afgeleid. Een ronduit bedwelmende ervaring vormde de geluidsinstallatie van Matteo Marangoni - vlak naast een gemaal op de dijk bij Bronkhorst - met de titel *The Living Pump Station*. De geluidscompositie van Marangoni bestaat uit omgevingsgeluiden die hij heeft opgevangen met behulp van her en der geplaatste sensoren. Het geluid verweeft hij met live geluiden

en data uit de omgeving. De kunstenaar heeft een algoritme gebouwd dat de roep van vogels herkent en analyseert, en daarnaast de hoeveelheid wind en zonlicht monitort. Zo is het ineens een levend pompstation in constant gesprek met de natuur.

Route Deventer

Bij het Kunstenlab (onderdeel van het Nevengeul programma) waar de route start, was een zaalvullend landschap te zien van Jonas Staal. Hij maakte de installatie van plastic afval, waaruit een billboard verrijst met daarop een brandend megajacht met duistere rookwolken en een oproep: *Redistribute extinction*. Volgens Staal kunnen we dergelijk privébezit van de allerrijksten zien als een aanval op ons milieu. Dit soort megajachten zijn immers grootverbruikers. Hun eigenaren - slechts een klein percentage van de totale bevolking op aarde - zorgen voor een schrikbarend hoog percentage uitstoot en vervuiling. Het beeld *De Brugwachter* van Pavel Karous dat verderop bij een brug stond kon me minder bekoren. Al was het alleen maar omdat de basis bestond uit een beschilderde afvalcontainer. En dan *The Reapers*. De vijf hoogopgestapelde hooimijten van Ivan Morrison pasten prima in het landschap. Terugrijdend naar de randstad over de A1, zagen we dit kunstwerk vanaf de brug over de IJssel rondom een waterpartij staan. Met hun door het weer veranderende gedaantes staan ze symbool voor de klimaatverandering die zich ook in dit prachtige gebied doet gelden.

www.ijsselbiennale.nl

Stuart Ian Frost, *Meandering Boundaries*, foto Gerrit Jan Hoogland

